

Klara Svenskan

Lärarhandledning

ÅK 1

SARA RÅDLING

PÄR SAHLIN

Natur & Kulturs nyhetsbrev

Få information om nya läromedel, lärarträffar, erbjudanden och annat av intresse för dig som är lärare. Snabbt, enkelt och kostnadsfritt!
Anmäl dig på www.nok.se/nyhetsbrev

NATUR & KULTUR

Box 24047, 104 50 Stockholm

Kundsupport: Tel 08-453 87 00, kundservice@nok.se
nok.se

Order och distribution:

Förlagssystem, Box 30195, 104 25 Stockholm

Tel 08-657 95 00, order@forlagssystem.se

fsbutiken.se

Förläggare: Emma Frey-Skött

Textredaktör: Laura Mendez Edkvist och Emma Frey-Skött

Grafisk form och omslag: Kari Wahlström, Kari Design

Sättning och montage: Filippa Corin, Typ&Design

Teckningar:

Jimmy Wallin

Micaela Favilla

Övriga bilder: Shutterstock

Förlaget Natur & Kultur är en stiftelse som utan ägare kan agera självständigt och långsiktigt. Vårt mål är att genom stöd, inspiration, utbildning och bildning verka för tolerans, humanism och demokrati.

Kopieringsförbud! Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen och får ej helt eller delvis kopieras. Kopiering är inte tillåten för undervisningsändamål. Detta gäller ej kopieringsunderlagen. Verket får inte användas för text- och datautvinning, exempelvis för träning av system och tjänster för artificiell intelligens (AI), eller för att skapa nytt material (texter, bilder, ljud, filmer, animationer etc.).

Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig att erlagga ersättning till upphovsman/rättsinnehavare

© 2024 Sara Rådling, Pär Sahlin
och Natur & Kultur, Stockholm

Tryckt i Lettland 2024

Första upplagens första tryckning

ISBN 978-91-27-46561-9

Innehåll

UPPDATERA sidnr!

Inledning 6

- Välkommen till Klara svenskan! 6
- Komponenterna i Klara svenskan 7
- Att arbeta med Tala, läsa, skriva 8
- Att arbeta med Språklära 9
- Forskningsbakgrund 10
- Genrepedagogik 10
- Cirkelmodellen 11
- Genre och texttyper 12
- Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt 12
- Traditionell och funktionell grammatik 13
- Läsinlärning 14
- Läsförståelse 15
- Tänka hög-metoden 16
- Kooperativa strukturer 16
- EPA – Enskilt, Par, Alla 16
- Huvuden ihop 16
- Hör vi ihop? 17
- Kloka pennan 17
- Ping pong-prat 17
- Bedömning 18
- Bedömning i enlighet med Lgr 22 18
- Förmågor att utveckla 18
- Centralt innehåll 1-3 19
- Kopieringsunderlag** IN1–IN5 21

Beskrivande faktatext 27

- Uppstart xx
- Vägledning inför arbetet i elevboken xx
- Viktiga ord xx
- Vem är vem? xx
- Lär dig om ord xx
- Beskriv en person xx
- Skriv en faktatext i par xx
- Skriv en egen faktatext xx
- Hur har det gått? xx
- Kopieringsunderlag** BP1–BP xx

Berättande text xx

- Uppstart xx
- Vägledning inför arbetet i elevboken xx
- Viktiga ord xx
- Berätta i rätt ordning xx
- Lär dig om meningar xx
- Viktiga ord xx
- Läs en berättelse xx
- Skriv en berättelse i par xx

Skriv en egen berättelse xx

Hur har det gått? xx

Kopieringsunderlag BT1–B12 xx

Beskrivande faktatext xx

Uppstart xx

Vägledning inför arbetet i elevboken xx

Faktatext om näbbmöss xx

Faktatext om havsörn xx

Sortera fakta om fladdermöss xx

Vilka ord hör ihop? xx

Samla fakta till en egen faktatext xx

Skriv en egen faktatext xx

Hur har det gått? xx

Kopieringsunderlag BD1–BD9 xx

Återberättande text xx

Uppstart xx

Vägledning inför arbetet i elevboken xx

Viktiga ord xx

Berätta i rätt ordning xx

Träna på ord och meningar xx

Röda tråden xx

Läs och förstå xx

Skriv en egen återberättande text xx

Hur har det gått? xx

Kopieringsunderlag Å1–ÅX xx

Reflektera xx

Språklära

Bokstäver xx

Bokstavsarbete utan läsebok xx

Ordbilder xx

Läslistor xx

Arbetsgång för bokstavsarbete xx

Uppstart med kartläggning xx

Vägledning inför arbete i elevboken xx

O till Q – se elevboken (de kan komma löpande efter varandra för att inte ta för mycket plats) xx

Kopieringsunderlag B1–B21 xx

Alfabetet xx

Uppstart med kartläggning xx

Vägledning inför arbete i elevboken xx

Alfabetets bokstäver xx

Versaler och gemener xx

Vokaler och konsonanter xx

Lång och kort vokal xx

Kopieringsunderlag A1–A4 xx

Meningar xx

Uppstart med kartläggning xx

Vägledning inför arbete i
elevboken xx

Meningsbyggnad xx

Olika meningar xx

Kopieringsunderlag M1–M5 xx

Ord xxx

Uppstart med kartläggning xx

Vägledning inför arbete i elevboken
xx

Synonymer xx

Vilka ord här ihop? xx

Kopieringsunderlag O1–O3 xx

Reflektera

Klara,
färdiga, gå!

Inledning

Välkommen till Klara svenskan!

Klara svenskan är ett läromedel som täcker in stora delar av det centrala innehållet i svenska och fungerar utmärkt som ett komplement till den läs- och skrivundervisningen som eleverna arbetar med. Läromedlet vilar på forskning om pedagogik och metodik.

I *Klara svenskan* byggs kunskap upp med hjälp av lärar- och kamratstöd i en varsam progression, så kallad scaffolding eller väglednad undervisning. Målet är att eleverna ska bli kreativa och självständiga textskapare.

Arbetet i *Klara svenskan* utgår från cirkelmodellens fyra faser, där du som lärare vägleder och stöttar eleverna genom skrivprocessen. I läromedlet får eleverna utrymme att tala, samtala och tänka högt. De får också, med hjälp av modelltexter och en väglednad undervisning, möjlighet att utveckla sitt språk och sitt skrivande av olika typer av texter. För andraspråkselever har cirkelmodellen visat sig vara ett stort stöd i inläringen, men modellen har visat sig gynna alla elever.

Vi som har skrivit *Klara svenskan* för årskurs 1 vet hur viktig du som lärare är för att skapa goda förutsättningar för elevernas utveckling. I klassrum där kreativitet och nyfikenhet råder, där man samtalar, berättar, läser, skriver och lyssnar på varandra, där finns också möjligheter att fördjupa elevernas kunskaper. Vi hoppas att *Klara svenskan* ska vara ett läromedel som stöttar dig och dina elever i det arbetet.

Välkommen till Klara svenskan och lycka till med arbetet!

Sara Rådling och Pär Sahlin

Sara Rådling är grundskollärare och förstelärare. Hon undervisar på lågstadiet i en skola i Ekerö kommun.

Pär Sahlin är lärare och barn- och ungdomsboksförfattare. Han har skrivit flera läromedel i svenska och tilldelades läromedelsförfattarnas pris Lärkan 2016.

Komponenterna i Klara svenskan

Klara svenskan består av en lärarhandledning med tillhörande lärarwebb, två elevböcker samt digital färdighetsträning.

Lärarhandledningen är hjärtat

Lärarhandledningen är själva hjärtat i läromedlet. I lärarhandledningen får du tydliga lektionsplaneringar och genomgångar till varje uppslag i elevböckerna. Du får också modelltexter till de texttyper som tas upp samt en grafisk stödstruktur som hör till varje texttyp. Utöver det får du också en bank med ytterligare texter inom varje texttyp med tillhörande läsförståelseuppgifter.

I lärarhandledningen finns också alla kopieringsunderlag som hör till genomgångarna samt facit till de båda elevböckerna. Du kommer även åt lärarhandledning på den digitala lärarwebben. Aktiveringskoden finner du på omslagets insida längst bak i den här lärarhandledningen. På lärarwebben finns bland annat alla kopieringsunderlag i digital version, vilket betyder att du kan visa dem med hjälp av projektor i klassrummet, alternativt skriva ut dem och dela ut kopior till eleverna. Koden gäller i ett år. Därefter kan du enkelt köpa till lärarwebben separat.

Facit finns digitalt.

Elevboken Tala, läsa, skriva presenterar olika texttyper

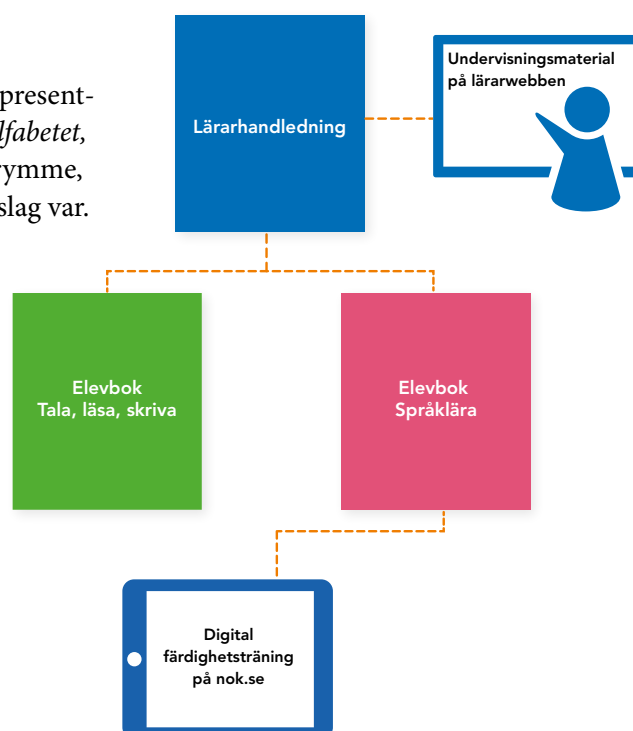
Elevboken *Tala, läsa, skriva* består av fyra kapitel och varje kapitel presenterar en texttyp. Dessa är: *Beskrivande faktatext* (person), *Berättande text*, *Beskrivande faktatext* (djur) och *Återberättande text*. För varje nytt kapitel presenteras tydliga mål för arbetet med texttypen.

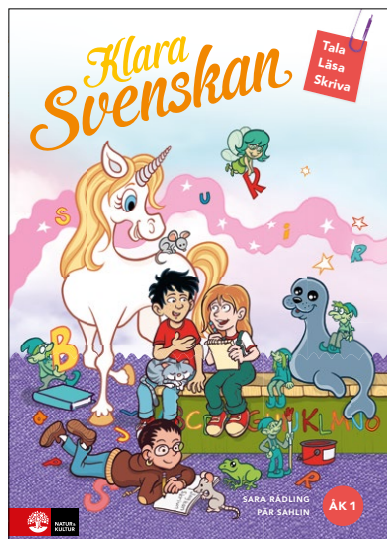
I elevboken finns sedan övningar och uppgifter som följer upp det arbete som du som lärare går igenom i lärarhandledningen. Här finns till exempel undersökande text- och språkövningar kopplade till den aktuella texttypen, läsförståelseövningar och förberedande arbete av det gemensamma och enskilda skrivandet.

Elevboken Språklära presenterar olika språkmoment

Elevboken *Språklära* består av fyra kapitel och varje kapitel presenterar olika områden inom språkläran. Dessa är: *Bokstäver*, *Alfabetet*, *Meningar* och *Ord*. *Bokstäver* är det kapitel som får mest utrymme, då alla bokstäver (förutom x, z och q) behandlas på två uppslag var. Bokstavsarbetet är grunden för det fortsatta arbetet med läsning, skrivning, meningsbyggnad samt ordförståelse. I elevboken finns varierade övningar där eleven får träna sig i de olika språkmomenten. I kapitlen presenteras också, på ett lättamt men informativt sätt, de språkregler som hör till området. I lärarhandledningen presenteras lektionsplaneringar och förslag till laborativa övningar som hör till de olika uppslagen i elevboken.

I den webbaserade färdighetsträningen kan eleverna befästa momenten i *Språklära* på dator, surfplatta eller i mobiltelefon. Eleverna kommer åt dessa övningar genom att du som lärare skapar ett konto åt dem på www.nok.se. Det kostar inget att registrera elevkonton.

Att arbeta med Tala, läsa, skriva

I inledningen till varje nytt kapitel i elevboken *Tala, läsa, skriva*, finns i lärarhandledningen en uppstartsuppgift som du gör tillsammans med eleverna. Detta för att ta reda på vilka förkunskaper eleverna har om texttypen och/eller det ämnesstoff ni ska arbeta med.

Varje kapitel i elevboken inleds med ett uppslag som dels presenterar texttypens syfte och sammanhang, dels beskriver målen för arbetet. Inför varje nytt uppslag i elevboken introducerar du som lärare ämnesområdet med hjälp av de exempel och övningar som finns i lärarhandledningen. Genom din vägleda undervisning skapar du förförståelse inför de uppgifter och övningar som eleverna sedan möter i elevboken.

I elevboken *Tala, läsa, skriva* arbetar eleverna enskilt eller tillsammans med en kamrat. Till stöd för att hålla fokus på innehåll och mål finns grafiska stödstrukturer och illustrerade barn som med sina repliker i pratbubblor hjälper, påminner och informerar eleverna om viktiga fakta som hör till arbetsområdet.

Arbetet fortsätter sedan på samma sätt genom respektive kapitel: Först gemensamt arbete inför varje nytt uppslag, som sedan följs av arbete enskilt eller i par i elevboken. Vid varje kapitelens slut finns uppslaget *Hur har det gått?* vars syfte är att ge eleverna möjlighet att få syn på sin lärandeprocess genom att reflektera och utvärdera vad de har lärt sig.

Målet med arbetet i *Tala, läsa, skriva* är att eleverna genom vägledad undervisning och övningar ska utveckla sina förmågor i svenskämnet och bli mer säkra och självständiga talare, läsare och skribenter. Syftet med att tala, läsa och skriva inom olika texttyper är att eleverna med hjälp av sina nya kunskaper ska kunna bearbeta sina egna texter och anpassa dem till både innehåll och för användning i olika sammanhang.

Att arbeta med Språklära

I lärarhandledningen till varje kapitel i elevboken *Språklära* finns syfte och mål presenterade. Inför arbetet med bokstäverna, kan du låta eleverna spela ett bokstavsspel, som fungerar som en kartläggningsuppgift.

Innan eleverna börjar arbeta i *Språklära* introducerar du språkmomentet gemensamt i gruppen. Det kan till exempel innebära att du tillsammans med eleverna genomför en laborativ övning som sedan följs upp av en genomgång av dig om det aktuella området. Material och information finns i lärarhandledningen. Genom gemensam förberedelse och introduktion av viktiga begrepp, skapas en förståelse inför de övningar eleverna kommer att möta i elevboken.

I elevboken *Språklära* arbetar eleverna enskilt eller tillsammans med en kamrat. Till stöd för de språkmoment som tas upp i boken finns de illustrerade barnen som med sina repliker i pratbubblor hjälper, påminner och informerar eleverna om fakta som hör till språkmomentet.

I elevboken *Språklära* och i den webbaserade färdighetsträningen får eleverna möjlighet att på egen hand öva och befästa sina kunskaper.

Målet med arbetet i elevboken *Språklära* är att ge eleverna kunskaper om alfabetets bokstäver, språkliga strukturer och normer som de har nytta av när de talar, läser och skriver.

Forskningsbakgrund

På följande sidor kan du läsa om de teorier och den forskning som ligger till grund för läromedlet.

Genrepedagogik

Genrepedagogiken består av tre delar: en teori om lärande, en teori om språket och en modell för undervisning och lärande, som brukar kallas cirkelmodellen.

Bakom genrepedagogikens teori om lärande står psykologen och pedagogen Lev Vygotskijs sociokulturella perspektiv på lärande. Vygotskij menade att vi människor lär oss i ett socialt sammanhang, tillsammans med andra. Det är genom att härma och upptäcka mönster som vi utvecklas. Den bästa inlärningen sker när vi befinner oss i en situation där det finns både höga utmaningar och gott om stöttning. Denna situation, eller zon, brukar kallas för den proximala utvecklingszonen.

Genrepedagogikens andra del bygger på lingvisten Michael Hallidays språk teori. Språket ses där som en social konstruktion som utvecklas och formas efter våra behov av att kommunicera med varandra. Språket lärs bäst in i meningsfulla sammanhang och grammatikinlärningen är nära knuten till arbetet med att skriva och bearbeta texter.

Den tredje delen i genrepedagogiken är *Cirkelmodellen*, eller *Cykeln för undervisning och lärande*, som den också kallas. Modellen är en arbetsgång för undervisning om skrivandet av olika texttyper. Bakom modellen står lingvisten Jim Martin och forskaren Joan Rothery, som menade att elever ska ges möjlighet att i interaktion med andra utveckla sitt skrivande i olika textgenrer.

Syftet med genrepedagogiken är alltså att stötta eleverna att utveckla sitt språk – både det vardagliga och det skolmässiga. Genom att undervisa eleverna i olika textgenrer, eller texttyper, förtydligas vad som utmärker och särskiljer texttyperna.

I undervisningen tillägnar sig eleverna också ett metaspråk, det vill säga ett språk om språket. I det genrepedagogiska arbetet utvecklar eleverna sina grammatiska kunskaper och bygger successivt upp sitt ordförråd när de stöter på nya ord och fraser.

Cirkelmodellen

Arbetet i *Klara svenskan* utgår från cirkelmodellen, som alltså är en del av en så kallade genrepdagogen. Modellen innebär att du som lärare vägleder och stöttar eleverna genom skrivprocessen. Genom den vägleda undervisningen med både utmaningar och stöttning hjälper du eleverna att utvecklas inom den proximala utvecklingszonen där de befinner sig. Med hjälp av cirkelmodellen förmås eleverna klara av mer än vad de skulle klara på egen hand.

Cirkelmodellen är indelad i fyra faser som du och dina elever går igenom tillsammans. Genom explicit undervisning om de olika texttypernas syfte, struktur och språkliga drag får eleverna stöttning i att både läsa och förstå och att skriva i olika textgenrer.

Fas 1

I den första fasen tar du som lärare reda på och aktiverar elevernas förkunskaper om ämnet och om den texttyp ni ska arbeta med. Tillsammans med eleverna bygger ni upp kunskap om ämnet och samlar viktiga ord och begrepp. Fokus under fas 1 ligger på texttypens innehåll.

Elever med annat modersmål än svenska kan under denna fas använda sitt eget modersmål när de samlar på ord och begrepp. Det ökar deras möjligheter att ta till sig stoffet.

Fas 2

I modellens andra fas flyttas fokus från texttypens innehåll till texttypens syfte, struktur och språkliga drag. Eleverna får läsa en eller flera mönstertexter och skapar sig på detta sätt förebilder inför det egna skrivandet.

Genom att undervisa och synliggöra texttypens olika delar utvecklar eleverna ett metaspråk som gör att de kan sätta ord på det de lär sig. Metaspråket gör att eleverna kan samtala med andra om texttypens drag. Kunskaperna om texttyper kan de sedan överföra till andra texttyper.

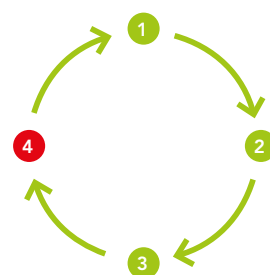
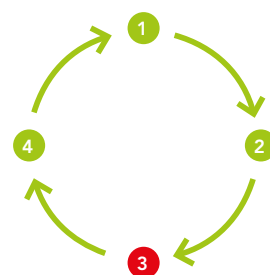
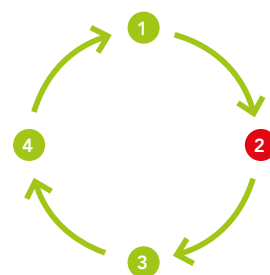
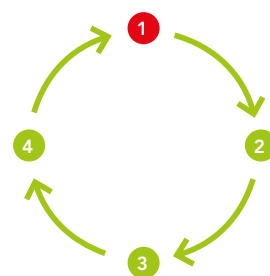
Fas 3

I den tredje fasen skriver du och dina elever en gemensam text.

Eleverna använder sina kunskaper från fas 1 och 2 för att komma med idéer, tankar och uppslag till er gemensamma text. Du som lärare är den som skriver ner texten samtidigt som du vägleder eleverna genom skrivprocessen. Detta synliggörande av skrivprocessen stöttar eleverna inför det egna skrivandet.

Fas 4

I den fjärde och sista fasen använder sig eleverna av kunskaperna från de tre tidigare faserna för att skriva en egen text. Eleverna får stöttning i skrivandet med hjälp av bland annat grafiska stödstrukturer och checklistor. De får också möjlighet att ge och få respons och kan då i samtal med andra använda sig av det metaspråk de har förvärvat under arbetets gång.

Genrer och texttyper

I *Klara svenskan* får eleverna möta flera olika textgenrer, eller texttyper som de också kallas. I genrepedagogiken talar man ofta om basgenrer, eller skolgenrer. Basgenrererna är de texttyper som eleverna möter i sin skolvardag och de har fått namn efter det syfte som texten har: *Återgivande*, *Berättande*, *Beskrivande*, *Förklarande*, *Instruerande* och *Argumenterade* text.

I *Klara svenskan* för år 1 får eleverna arbeta med *Beskrivande faktatext* (person) i kapitel 1, *Berättande text* i kapitel 2, *Beskrivande faktatext* (djur) i kapitel 3 och *Återberättande text* (återgivande text) i det fjärde och sista kapitlet.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Genrepedagogiken och cirkelmodellen hänger tätt samman med ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Detta arbetssätt kännetecknas av att läraren arbetar med elevernas språk- och kunskapsutveckling parallellt. Läraren fokuserar medvetet på att utveckla elevernas ordförråd genom att låta dem läsa, skriva, samtala och lyssna.

I undervisningen får eleverna möta ämnestypiska texter och bli undervisad om vad som kännetecknar dem. Undervisningen ska också vara elevaktiv och göra det möjligt för eleverna att interagera med varandra i samtal och diskussioner.

I en språk- och kunskapsutvecklande undervisning tar läraren hjälp av olika metoder för att stötta eleverna i deras språk- och kunskapsutveckling. En stöttning kan till exempel vara att aktivera elevernas förkunskaper om ämnet eller om den textgenre de ska arbeta med. Att aktivera elevernas förkunskaper handlar också om att bygga broar mellan elevernas konkreta erfarenheter och vardagsspråk och ett mer abstrakt ämnesinnehåll och skolspråk.

En annan sorts stöttning finns i cirkelmodellens andra fas, där läraren presenterar mönstertexter som förebilder och ”plockar isär” texterna utifrån syfte, struktur och språkliga drag.

Läs mer om skrivundervisning, genrepedagogik, cirkelmodellen och språkutvecklande arbetssätt:

Bjerregaard, Maria och Kindenberg, Björn (2015). *Språkutvecklande*

SO-undervisning. Natur & Kultur.

Gear, Adrienne (2021). *Writing Power – undervisa i gemensamt och enskilt skrivande*. Natur & Kultur.

Gibbons, Pauline (2018). *Stärk språket, stärk lärandet*, Studentlitteratur.

Gibbons, Pauline (2018). *Lyft språket, lyft tänkandet*, Studentlitteratur.

Johansson, Britt & Sandell Ring, Anniqa (2019). *Låt språket bära – genrepedagogik i praktiken*. Studentlitteratur.

Pettersson, Karin (2017). *Språk – och kunskapsutvecklande undervisning F-3*, Hallgren och Fallgren.

Greppa språket – ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet.

Serie: Forskning för skolan (2012). Skolverket.

Traditionell och funktionell grammatik

Man brukar skilja på begreppen *traditionell* och *funktionell* grammatik. Den traditionella grammatiken med sin terminologi och sina normer och regler har som främsta uppgift att ge eleverna ett metaspråk, medan den funktionella grammatiken mer fokuserar på språkets funktion och betydelse.

Förespråkare för den funktionella grammatiken menar att grammatiken måste läras in i meningsfulla sammanhang och vara nära knuten till arbetet med att bearbeta texter. Grammatiken ska vara ett hjälpmedel för att analysera texter, för att kunna tala om hur man skriver och vad som skulle kunna ändras i en text och varför (Holmberg & Karlsson, 2006).

I *Klara svenskan* får eleverna arbeta både med funktionell och traditionell grammatik. Till varje uppslag i elevboken finns i lärarhandledningen en kort genomgång för vilken funktion och betydelse det aktuella grammatiska momentet har i vårt språk.

I genomgången presenteras den terminologi som vi förknippar med den traditionella grammatiken (till exempel begrepp som *gemener* och *versaler*). Att eleverna lär sig terminologin är en del i tanken att eleverna ska tillgodogöra sig ett metaspråk för att kunna tala om språket i sina egna och andras texter.

Det finns kopplingar mellan de två elevböckerna vad det gäller grammatiken. I elevboken *Tala, läsa, skriva* finns exempelvis avsnittet *Lilla språkläran* där eleverna, i ett meningsfullt sammanhang och med tydlig koppling till den texttyp de arbetar med, får grammatiska övningar. I *Tala, läsa, skriva* finns också de illustrerade barnen som – där det passar – signalerar för eleven att det finns grammatiskt innehåll att arbeta vidare med i *Språklära*.

Läs mer om grammatik:

Holmberg, Per och Karlsson, Anna-Malin (2007). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Hallgren & Fallgren.

Kroksmark, Tomas, Strömqvist, Göran, och Strömqvist Sven (1993).

Fem uppsatser om grammatik. Studentlitteratur.

Norberg Brorsson, Birgitta (2007) *Man liksom bara skriver. Skrivande och skrivkontexter i grundskolans år 7 och 8*. Studier från Örebro i svenska språket 2.

Örebro universitet. Avhandling.

Hedeboe, Bodil och Polias, John (2008). *Genrebyrån: En språkpedagogisk funktionell grammatik i kontext*. Hallgren & Fallgren.

Läsinlärning

I arbetet med Klara svenskan finns det ingen enskild läslära kopplad till det övriga arbetet. Men genom de övningar ni gör både tillsammans i gruppen och mer individuellt, kommer eleverna att möta många olika slags möjligheter för att träna och utveckla sin läsning. Vi har utgått från modellen The Simple View of Reading (Gough & Tunmer, 1986; Hoover & Gough, 1990), vilken menar att läsförståelse är avkodning x språkförståelse. Det betyder att om en läsinlärning – och utveckling – ska kunna ske behöver eleverna både träna avkodning och ljudning grundligt samtidigt som de ges många tillfällen att träna på sin språkliga förståelse. Det går alltså inte att enbart arbeta med enskilda moment, såsom avkodning eller att träna ordbilder.

I Klara svenskan Språklära har eleverna möjlighet att arbeta med alla bokstäver i alfabetet. Bokstavsordningen baseras på vokalerna O, A, E och I och sedan hållkonsonanter såsom S, L, M, R och V. Sedan följer övriga vokaler och konsonanter. Här läggs vikt vid att identifiera och befästa de olika bokstavsljuden och att koppla fonem och grafem. Klara svenskan Tala Läsa Skriva är en viktig komponent i arbetet, då det där ges tillfällen att utveckla ord- och språkförståelse och lästräning.

Läs mer om läsinlärning:

Fridolfsson, Inger (2020). *Grunderna i läs-och skrivinlärning*. Studentlitteratur.
Hallin, Anna-Karin

Läsförståelse

Förmågan att läsa och analysera olika slags texter är en av de grundläggande förmågorna i svenskämnet. Och för att kunna ta till sig det lästa behöver eleverna förstå vad de läser. Undervisning i lässtrategier för att förstå och tolka olika texter är därför ett centralt innehåll i svenskämnets alla stadier.

I kursplanen menas med strategier ”de konkreta sätt som en läsare använder för att ta sig an olika slags texter” (s. 12, *Kommentarmaterial till kursplanen i svenska*, Skolverket, 2021).

Några vanliga lässtrategier är de som lyfts fram i metoden **reciprok undervisning**, som utvecklades av Palinscar & Brown (1984). Deras studier visade att elever som undervisades i olika lässtrategier fick en mer utvecklad läsförståelse. De fyra läsförståelsestrategier som lyfts fram inom den reciproka undervisningen är: att förutspå textens innehåll eller handling, att ställa frågor om texten, att klargöra otydligheter och att sammanfatta huvuddragen eller budskapet i texten.

I kursplanens centrala innehåll står att elever behöver lära sig ”strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter”. Det är dock inget mål i sig att eleven kan använda sig av enskilda lässtrategier, utan lässtrategierna ska snarare ses som ett medel för att uppnå målet att läsa med flyt och förstå texter. (s. 28, *Kommentarmaterial till kursplanen i svenska*, Skolverket, 2021).

Flera av texterna i *Klara svenskan* får eleverna studera utifrån olika perspektiv (innehåll, struktur och språkliga drag), vilket ger dem tillgång till flera olika strategier för att ta till sig och förstå vad de läser.

Genom att belysa texttyperna ur tre perspektiv (tala, läsa och skriva) får eleverna också en större förståelse för de texttypiska dragen vilket i sin tur gynnar läsförståelsen.

För att underlätta textförståelsen är det bra om du som lärare på förhand kan plocka ut de ord och begrepp som kan vara svåra för eleverna att förstå och arbeta med redan före läsningen. Detta är framför allt gynnsamt för andraspråkslever. Till vissa av texterna i läromedlet finns färdiga ordlistor som kopieringsunderlag.

Läs mer om läsförståelse:

Gear, Adrienne (2015). *Att läsa faktatexter – undervisning i kritisk och eftertänksam läsning*. Natur & Kultur.

Reichenberg, Monica (2008). *Vägar till läsförståelse – texten, läsaren och samtalet*. Natur & Kultur.

Westlund, Barbro (2015). *Aktiv läskraft – att undervisa i lässtrategier för förståelse*, Natur & Kultur.

Westlund, Barbro (2012). *Att undervisa i läsförståelse*, Natur & Kultur.

	utflykt	En kort resa där man gör eller tittar på något.
	matsäck	Egen mat som man tar med sig på till exempel en utflykt.
	skog	Ett område med mycket träd.
	håla	En slags grop.
	dagbok	Ett häfte där man kan skriva saker man själv varit med om.

	drake	Flygande leksak med snöre.
	koja	En liten stuga som man ofta bygger själv.
	tennis	En sport man spelar med racket och boll.
	spöke	En påhittad figur.
	buske	En låg, tät växt.
	hamra	När man slår med en hammare.

Fick ej plats på egen sida, fortsättning nästa sida? Tod

Tänka högt-metoden

Fick ej plats på egen sida, detta ok?
Tod

En metod som vi förespråkar är **Tänka högt**-metoden. Den innebär att du som lärare stannar upp och berättar hur du tänker medan du genomför ett arbetsmoment som du vill att eleverna ska förstå. Metoden tydliggör tänkandet för eleverna på ett konkret sätt. Syftet är att ge eleverna tankemodeller och strategier som de kan imitera när de arbetar på egen hand.

I arbetet med att tänka högt kan du arbeta med två olika röster: en pratröst och en tankeröst. Pratrösten är den röst som läser orden i texten och tankerösten är rösten som återger de tankar du får av läsningen. Berätta för eleverna om prat- respektive tankerösten. Be dem uppmärksamma när du använder de olika rösterna.

Läs mer om Tänka högt-metoden:

Westlund, Barbro (2015). *Aktiv läskraft – att undervisa i lässtrategier för förståelse*, Natur & Kultur.

Westlund, Barbro (2012). *Att undervisa i läsförståelse*, Natur & Kultur.

Kooperativa strukturer

Kooperativt lärande syftar till att använda arbetsätt där alla elever har möjlighet att delta och vara aktiva. Genom att alla elever får komma till tals kan de både dela med sig av sina tankar och kunskaper men även få höra sina kamraters idéer.

Som alltid är ett tryggt klimat utan rätt eller fel viktigt. Låt gärna eleverna få träna många gånger på kooperativa strukturer och strategier så att de blir vana vid arbetssättet.

Till arbetet med *Klara svenskan* kommer du att få flera tips på kooperativa strukturer som passar att använda i din undervisning.

EPA – Enskilt, Par, Alla

EPA är en struktur där alla elever får möjlighet att fundera, diskutera och komma till tals. Läraren ger eleverna en fråga eller uppgift att först fundera enskilt kring. Sedan får de diskutera sina tankar eller svar med en kamrat. Läraren låter sedan några par berätta för hela gruppen vad de har diskuterat. Strukturen fungerar bra att använda i många olika sammanhang.

Huvuden ihop

Med denna struktur tänker eleverna tillsammans. Läraren delar in och numrerar eleverna i grupper om tre-fyra. Sedan ställer läraren en fråga eller ger en uppgift som eleverna ska svara på eller arbeta med.

Detta gör de genom att luta sina huvuden mot varandra och diskuterar vad svaret kan vara. När de känner sig klara sätter de sig som vanligt igen. Läraren låter sedan alla med ett av numren, till exempel alla ”tvåor” svara på frågan. Fortsätt med andra frågor och låt andra elever komma till tals.

Hör vi ihop?

I den här strukturen gäller det att hitta det gemensamma. Det kan handla om nästan vad som helst: mattetal och uträkningar, bilder eller ord som är isärklippta, ord som hör ihop för att de är synonymer eller tillhör samma ordklass. Strukturen passar bra för att belysa, repetera och befästa kunskaper.

Eleverna får varsitt kort. På kortet kan det till exempel vara ett ord eller en bild. De visar sitt kort för en kamrat och resonerar tillsammans om de två kortens innehåll kan passa ihop eller inte. När alla par har hittat varandra resonerar man tillsammans vad korten handlar om och vilket arbetsområde som det verkar handla om.

Kloka pennan

I denna struktur arbetar eleverna i par och båda har en viktig roll. Den ena i paret är tänkaren och kommer på vad som ska skrivas medan den andra är skrivaren och är den som skriver det tänkaren säger. Skrivaren kan skriva för hand, på dator eller surfplatta. Efter en stund kan man byta roller så att båda eleverna blir aktiva i både tänkande och skrivande.

Ping pong-prat

Ping pong-prat är en bra struktur att använda i början av ett nytt arbetsområde för att få igång förståelse och nyfikenhet. Strukturen ger eleverna möjlighet att både komma till tals och att lyssna på kamraten. Genom att lyssna på vilka ord som eleverna använder får läraren en inblick i vad eleverna redan känner till om den aktuella frågan/bilden.

Läraren ställer en fråga eller visar en bild. Eleverna turas därefter om att i par säga endast ett ord i taget om frågeställningen eller bilden. Övningen genomförs under bara några minuter.

Läs mer om kooperativt lärande:

Fohlin, Niclas & Wilson, Jennie (2018) *Kooperativt lärande i praktiken*. Studentlitteratur,

Fohlin, Niclas med flera, (2017). *Grundbok i kooperativt lärande*.

Studentlitteratur.

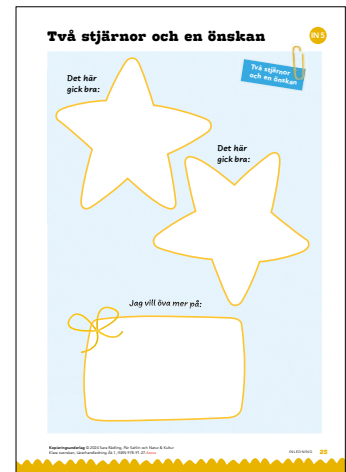
kooperativt.com

Bedömning

Att bli bedömd av andra kan vara känsligt. Bedömningen måste framföras på ett konstruktivt sätt genom att lyfta fram både det som är bra och det som behöver utvecklas. *Två stjärnor och en önskan* är ett redskap som fungerar för både kamrat- och självbedömning. I slutet på varje kapitel i elevboken *Tala, läsa, skriva* får eleverna göra en självbedömning utifrån två stjärnor och en önskan, där de ska lyfta fram två saker som de tycker gick bra och en sak som de vill öva mer på. Det är bra om du som lärare då och då använder modellen inför eleverna, så att eleverna får en förebild för hur den kan användas.

Läs mer om formativ bedömning:

Heyer, Carolin & Hull, Ingeborg (2014). *Formativ bedömning*
– konkreta exempel och metodiska tips. Natur & Kultur.

Bedömning i enlighet med Lgr 22

Här visas tabeller över vilka av läroplanens centrala innehåll som behandlas i *Klara svenskan*, får både svenska och svenska som andraspråk. **BP** står för Beskrivande faktatext (person), **B** står för Berättande text, **BD** står för Beskrivande faktatext (djur) och **ÅB** står för Återberättande text. **S** står för hela Språklära.

Förmågor att utveckla

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla:

	BP	B	BD	ÅB	S
förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer,	x	x	x	x	x
förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,	x	x	x	x	x
förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,	x	x	x	x	
förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa,					
kunskaper om språkbruk i Sverige och Norden. (SV)					

Centralt innehåll 1–3

Läsa och skriva

	BP	B	BD	ÅB	S
Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter.	x	x	x	x	x
Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka ord, begrepp och texter. (svenska som andraspråk)	x	x	x	x	x
Läsriktning och sambandet mellan ljud och bokstav i jämförelse med andra språk eleven kan. (svenska som andraspråk)					x
Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.	x	x	x	x	
Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspekar, såväl med som utan digitala verktyg.	x	x	x	x	x
Grundläggande textbearbetning.	x	x	x	x	
Handstil och att skriva med digitala verktyg.	x	x	x	x	x
Språkliga strukturer och normer. Grundläggande skrivregler, med gemener och versaler, de vanligaste skiljetecknen samt stavning av vanligt förekommande ord i elevnära texter.	x	x	x	x	x
Språkliga strukturer och normer. Ords böjningsformer och meningsbyggnad med sambandsord, i jämförelse med andra språk eleven kan. Grundläggande skrivregler, med gemener och versaler, de vanligaste skiljetecknen samt stavning av vanligt förekommande ord i elevnära och för eleven kända texter. (svenska som andraspråk)	x	x	x	x	x
Alfabetet och alfabetisk ordning.					x

Tala, lyssna, samtala

Strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till, exempelvis att be om förtydliganden, förklara och använda olika språk som resurs. (svenska som andraspråk)					
Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.	x	x	x	x	x
Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer. Fraser och uttryck samt ords värdeladdning. (svenska som andraspråk)	x	x	x	x	x
Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.	x	x	x	x	
Att ge och ta emot muntliga instruktioner.	x	x	x	x	x
Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.	x	x	x	x	
Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Svenska språkets uttal i jämförelse med andra språk eleven kan. (svenska som andraspråk)				x	x

Texter

Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.		x			
Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt personbeskrivningar.		x			
Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt utbyggnad med enkla miljö- och personbeskrivningar. Texternas ord och uttryck. (svenska som andraspråk)		x			
Några skönlitterära betydelsefulla barnboksförfattare och illustratörer.					
Sakprosatexter för barn. Beskrivande, förklarande och instruerande texter och hur deras innehåll kan organiseras.	x		x		
Muntliga texter, till exempel radioprogram för barn och inlästa texter. (svenska som andraspråk)					
Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.	x	x	x	x	x

Språkbruk

Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel grafiska modeller.	x	x	x	x	
Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.	x	x	x	x	x
Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på kroppsspråk, tonfall och ords nyanser. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.					x
Ord och begrepp för att benämna elevnära händelser och föremål i elevens vardag. Vardagliga ords betydelseomfång och kategorisering i jämförelse med andra språk eleven kan, till exempel att flera ord på ett språk motsvaras av ett ord på ett annat språk. (svenska som andraspråk)					x
Ordspråk och talesätt i jämförelse med andra språk eleven kan.					
Skillnader mellan tal- och skriftspråk.					x

Informationssökning och källkritik

Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbplatser för barn samt i söktjänster på internet.			x		
Hur texters avsändare påverkar innehållet.					

Beskrivande faktatext (person)	Skriva Jag kan:				Läsa Jag kan:		Tala och lyssna Jag kan:	
 <p>Elevens namn:</p>	beskriva en person,	skriva ord och meningar,	skriva tillsammans med en kamrat,	skriva en text om mig själv.	läsa ord och meningar,	förstå det jag läser.	berätta om mig själv,	lyssna på andra.
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								

Berättande text	Tala och lyssna Jag kan:		Läsa Jag kan:			Skriva Jag kan:		
 Elevens namn:	berätta om vad jag har läst,	lyssna på andra.	läsa ord och meningar,	berätta vad jag tror ska hända,	förstå det jag läser.	skriva ord och meningar,	skriva tillsammans med en kamrat,	skriva en egen berättelse.
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								

Beskrivande faktatext (djur)	Tala och lyssna Jag kan:		Läsa Jag kan:			Skriva Jag kan:	
	berätta om ett djur,	lyssna på andra.	läsa ord och meningar,	läsa faktatexter,	förstå det jag läser.	skriva ord och meningar,	skriva en faktatext.
 <p>Elevens namn:</p>							
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							
32							
33							
34							
35							
36							
37							
38							

Återberättande text	Tala och lyssna Jag kan:		Läsa Jag kan:		Skriva Jag kan:			
 <p>Elevens namn:</p>	berätta i rätt ordning,	lyssna på andra.	läsa ord och meningar,	förstå det jag läser.	skriva ord och meningar,	skriva i rätt ordning,	använda tidsord,	skriva en återberättande text.
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								

Två stjärnor och en önskan

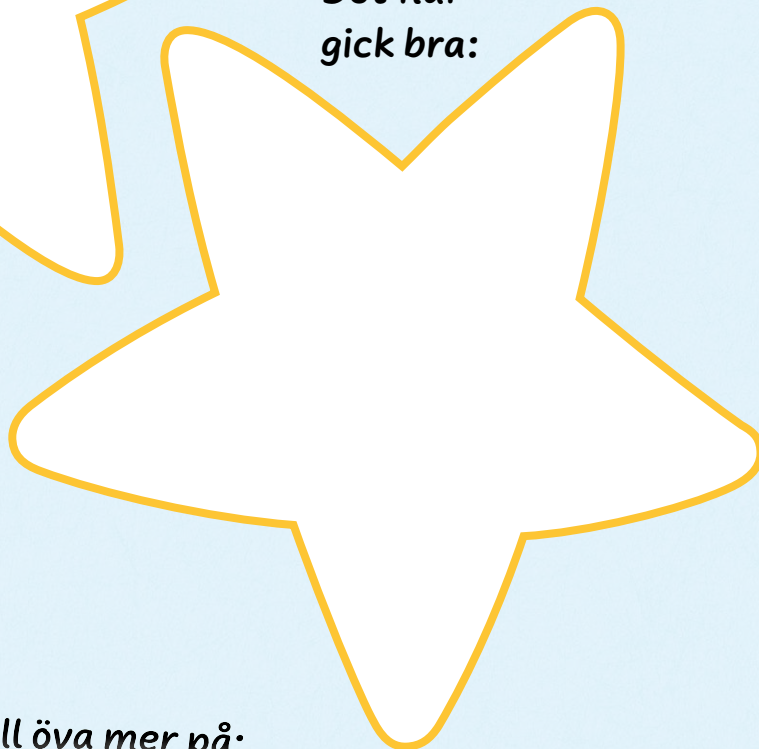
IN 5

Det här
gick bra:

Två stjärnor
och en önskan

Det här
gick bra:

Jag vill öva mer på:

